

**Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Міністерства освіти і науки України**

**Електронне наукове видання
«Порівняльно-аналітичне право»**

№ 3, 2020

**Ужгородський національний університет
Ужгород 2020**

УДК 001:34
ISSN 2524-0390

Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Члени редакційної колегії:

Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор
Бєлов Д.М. – д.ю.н., професор
Булеца С.Б. – д.ю.н., доцент
Громовчук М.В. – к.ю.н., доцент
Заборовський В.В. – д.ю.н., доцент
Лазур Я.В. – д.ю.н., професор
Менджул М.В. – к.ю.н., доцент
Дешко Л.М. – д.ю.н., професор
Ондрова Юлія – к.ю.н. (Словацька Республіка)

**Видання «Порівняльно-аналітичне право» включено переліку фахових видань категорії «Б» у галузі юридичних наук (081 «Право», 293 «Міжнародне право») на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України
№ 409 від 17.03.2020 р. (Додаток 1)**

Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

*Рекомендовано до опублікування Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 17.09.2020 року*

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Гришко В.І.

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «БУЛІНГ».....9

Німенко М.І., Галас В.І.

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ЕКСКУРС..... 18

Попович Т.П.

ЕВТАНАЗІЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ЇЇ ПРИРОДИ.....25

Тегза А.В., Бадида А.Ю.

ОБОВ'ЯЗКОВА ВАКЦИНАЦІЯ НА ТЛІ ЛЮДСЬКОЇ СВОБОДИ.....32

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Гецько В.В.

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ: ДОПУСТИМІ МЕЖІ ВТРУЧАННЯ ТА ПАНДЕМІЯ COVID-19..... 38

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Анікіна Г.В.

ПОЗАСУДОВИЙ ЗАХИСТ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ ЗА ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....44

Давидова Н.О., Менджул М.В.

ГРОМАДСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ: ДИХОТОМІЯ ПОНЯТЬ.....51

Євко В.Ю.

ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКАМИ ДИТИНИ ЇЇ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ.....58

Радчук О.П.

ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ДОГОВОРІВ, ЩО УКЛАДАЮТЬСЯ АВІАТРАНСПОРТНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ..... 69

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Васильченко Н.В.

ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ» ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....80

Павличенко Д.П.

ОХОРОНЮВАНІ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗАКОНОДАВЧОМУ ВИЗНАЧЕННІ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ ТЕНДЕРНИХ ПРОПОЗИЦІЙ В РАМКАХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ, В ТОМУ ЧИСЛІ В АСПЕКТІ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....90

Циганок Ю.В.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ПРЕДСТАВНИЦТВ ІНОЗЕМНИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ЯК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК В УКРАЇНІ.....99

РОЗДІЛ 5

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Болдіжар С.О.

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....106

Гришук А.Б.

САМООСВІТА ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ.....111

Крупнова Л.В.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ.....119

Петров С.Г.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....126

РОЗДІЛ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Старко О.Л.

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСОБИ: ОКРЕМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ...133

РОЗДІЛ 7

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Капліна О.В., Туманянц А.Р., Шаренко С.Л.

СУДОЧИНСТВО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА.....141

Світайло П. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДІЗНАННЯ.....	168
Черниченко І.В. АРЕШТ МАЙНА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ, ЩОДО ЯКОЇ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ПРОВАДЖЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	177
РОЗДІЛ 8	
СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА	
Демчина Т.Ю. ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ ЖИТЛА ТА ІНШОГО ВОЛОДІННЯ АДВОКАТА.....	185
Zaborovsky V.V., Horinetsky Y.I., Replyuk N.M. THE DETERMINATION OF CRITERIA OF PROPORTIONALITY OF PROFESSIONAL LEGAL AID COSTS IN THEIR ALLOCATION BETWEEN THE PARTIES: THE PRACTICE OF THE SUPREME COURT.....	193
РОЗДІЛ 9	
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО	
Мельник В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПАНАМСЬКИМ КАНАЛОМ.....	203
Турчин Н.В., Турчин А.В. М ПРАВА ТА ЗАХИСТ БІЖЕНЦІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	212
РЕЦЕНЗІЇ	
Пархоменко Н.М. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Ю.В. ГОЦУЛЯКА«ПРАВОВЕ БУТТЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ПРАВОРОЗУМІННЯ:СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІСТЬ».....	219

CONTENTS

SECTION 1

THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW; HISTORY OF POLITICAL AND LEGAL SCIENCES

Gryshko V.I.

HISTORICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF «BULLING».....9

Nimenko M.I., Halas V.I.

ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL STRUCTURE OF SUBCARPATIAN RUS IN THE CONTEXT OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM OF MODERN UKRAINE: HISTORICAL AND LEGAL EXCURSION.....18

Popovych T.P.

EUTHANASIA: SOME ASPECTS OF UNDERSTANDING ITS NATURE.....25

Tehza A., Badyda A.

COMPULSORY VACCINATION AGAINST THE BACKDROP OF HUMAN FREEDOM.....32

SECTION 2

CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW

Hetsko N.V.

RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT: PERMISSIBLE LIMITS TO INTERFERENCE AND THE COVID-19 PANDEMIC.....38

SECTION 3

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Anikina H.V.

EXTRAJUDICIAL PROTECTION OF CORPORATE RIGHTS OF MINORITY SHAREHOLDERS UNDER THE LAW OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION.....44

Davydova N.O., Mendzhul M.V.

PUBLIC ASSOCIATION AND PUBLIC ORGANIZATION: A DICHOTOMY OF CONCEPTS.....51

Yevko V.Yu.

REALIZATION BY THE CHILDREN'S PARENTS OF THEIR RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT.....58

Radchuk OP

ISSUES OF REGULATION OF INDIVIDUAL AGREEMENTS CONCLUDED BY AIR TRANSPORT ORGANIZATIONS.....69

SECTION 4

COMMERCIAL LAW, ECONOMIC AND PROCEDURAL LAW

Vasylchenko N.V.

ABOUT IMPROVEMENT OF LEGISLATIVE DEFINITION OF THE CONCEPT OF
“INNOVATION PROJECT” AS A MECHANISM OF PROTECTION
OF INNOVATION ACTIVITY OF THE ENTERPRISE.....80

Pavlychenko D.P.

LEGALLY PROTECTED INTERESTS OF ENTITIES IN THE LEGISLATIVE
DEFINITION OF THE MECHANISM FOR EVALUATING TENDERS IN PUBLIC
PROCUREMENT, INCLUDING IN THE AREA OF ENTERPRISE
REORGANIZATION.....90

Tsyganok Yu. V.

PROBLEMS OF LEGAL STATUS REGULATION OF REPRESENTATIVE OFFICES OF
FOREIGN LEGAL ENTITIES, AS PAYERS OF CORPORATE INCOME TAX
IN UKRAINE.....99

SECTION 5

ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE; FINANCE; INFORMATION LAW

Boldizhar S.O.

LEGAL AND ADMINISTRATIVE REGULATION OF THE FOURTH GENERATION OF
HUMAN RIGHTS IN THE HEALTH SYSTEMS.....106

Grishchuk A.B.

SELF-EDUCATION AS A WAY INCREASING THE PROFESSIONAL LEVEL
OF CIVIL SERVANTS IN UKRAINE 111

Kroupnova L.V.

SOME ASPECTS OF REGULATORY BASIS OF REGULATION OF ACTIVITIES
OF THE INSTITUTE OF PRIVATE EXECUTORS IN UKRAINE.....119

Petrov S.H.

PROBLEMS OF THE STATE ELECTRONIC INFORMATION RESOURCES’
PROTECTION ISSUES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATIONS
AND DIGITALIZATION IN UKRAINE.....126

SECTION 6

CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; PENAL LAW

Starko O.L.

EMOTIONAL STATE OF INDIVIDUALS:
SOME CRIMINAL ASPECTS.....133

SECTION 7

CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS; FORENSIC EXAMINATION; INVESTIGATIVE ACTIVITY

Kaplina O.V., Tumanyants A.R., Sharenko S.L.

CRIMINAL PROCEEDINGS DURING THE COVID-19 PANDEMIC: INTERNATIONAL
EXPERIENCE AND DOMESTIC PRACTICE.....141

Svitaylo P.

SOME PROBLEM ASPECTS OF CONDUCTING INQUIRY.....168

Chernychenko I.V. ARREST OF PROPERTY OF THE LEGAL ENTITY IN RESPECT OF WHICH THE PROCEEDINGS ARE BEING CONDUCTED: THEORETICAL ASPECT.....	177
SECTION 8	
JUDICIAL SYSTEM; PUBLIC PROSECUTION SERVICE AND BAR	
Demchyna T.Yu. PROBLEMS OF ABIDANCE OF LAWYER CONFIDENTIALITY DURING SEARCHES OF HOUSING AND OTHER PROPERTY OF A LAWYER.....	185
Zaborovskyy V.V., Horinetskyy Y.I., Replyuk N.M. THE DETERMINATION OF CRITERIA OF PROPORTIONALITY OF PROFESSIONAL LEGAL AID COSTS IN THEIR ALLOCATION BETWEEN THE PARTIES: THE PRACTICE OF THE SUPREME COURT.....	193
SECTION 9	
INTERNATIONAL LAW	
Melnyk V. INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE PANAMA CHANNEL MANAGEMENT SYSTEM.....	202
Turchyn N.V., Turchyn A.V. HUMAN RIGHTS AND THE PROTECTION OF REFUGEES IN INTERNATIONAL LAW.....	212
REVIEWS	
Parkhomenko N.M. REVIEW OF Yu.V. HOTSULIAK MONOGRAPH “LEGAL EXISTENCE AS A FUNDAMENTAL CATEGORY OF LAW ENFORCEMENT:DEVELOPMENT AND MODERNITY”.....	219

ЕВТАНАЗІЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ЇЇ ПРИРОДИ

EUTHANASIA: SOME ASPECTS OF UNDERSTANDING ITS NATURE

Попович Т.П.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Стаття присвячена розкриттю окремих аспектів розуміння природи евтаназії. Проаналізовано, що незважаючи на різноманітні відтінки щодо визначення сутності поняття «евтаназія», воно передбачає спричинення смерті особи, яка невиліковно хвора та (або) переносить тяжкі фізичні та (або) психологічні страждання, за її свідомим проханням, вчинене з мотивів співчуття до такої особи.

Визначено, що традиційно в науці прийнято розрізняти активну та пасивну евтаназію. Якщо активна передбачає дії медичного персоналу щодо приведення людини до смерті, то пасивна – навпаки, відмову від учинення дій, які були б спрямовані на спасіння життя людини. Досліджено, що евтаназія ставить серйозну етичну дилему. З одного боку, зустрічаються люди, які внаслідок невиліковних хвороб втрачають сенс у продовженні власного життя, висловлюючи чесне бажання померти. Інші – співпереживають їх стражданням і поважають їх позицію прийняти смерть. З іншого ж боку, залишається сумнів про те, чи правильно припиняти чиєсь життя за їх проханням та чи не є це вчиненням убивства. У зв'язку з чим виникає потреба у аналізі співвідношення між такими змістовними конфігураціями, як правом на життя (у аспекті свободи розпоряджатись ним) та «обов'язком жити».

Окрім того, визначено, що у сфері правової регламентації евтаназії країни світу поділяються за одним критерієм: ставленням держави та суспільства до допустимості її застосування. Залежно від цього держави або дозволяють евтаназію (активну, пасивну чи обидві одразу), або забороняють. У випадку заборони евтаназія визнається кримінально караним діянням, кваліфікуючись як убивство. Дослідники розподіляють країни світу за ставленням до неї на кілька груп.

І на сам кінець, зроблено висновок, що проблема реалізації права на евтаназію має місце, перш за все, у аксіологічній (ціннісній) площині, у аспекті розуміння та усвідомлення життя людини як однієї з найвищих загальнолюдських цінностей, що забезпечується і захищається правом. У світлі цього постає питання про те, чи повинна людина до останнього боротись за своє життя, чи може вона припинити його через хворобу, страждання, біль. У будь-якому разі, право на евтаназію безпосередньо стосується (не-) збереження людського життя.

Ключові слова: евтаназія, право на життя, право на смерть, обов'язок жити.

The article is devoted to the disclosure of certain aspects of understanding the nature of euthanasia. It is analyzed that despite the various nuances of defining the essence of the concept of

“euthanasia”, it involves the death of a person who is terminally ill and (or) suffers severe physical and (or) psychological suffering, at his conscious request, committed out of compassion for such a person. .

It is determined that traditionally in science it is accepted to distinguish between active and passive euthanasia. If the active involves the actions of medical personnel to bring a person to death, the passive - on the contrary, the refusal to take actions that would be aimed at saving lives. It has been investigated that euthanasia poses a serious ethical dilemma. On the one hand, there are people who, as a result of incurable diseases, lose meaning in the continuation of their own lives, expressing an honest desire to die. Others - empathize with their suffering and respect their position to accept death. On the other hand, there are still doubts about whether it is right to end someone's life at their request and whether it is not a murder. Therefore, there is a need to analyze the relationship between such meaningful configurations as the right to life (in terms of freedom to dispose of it) and the “obligation to live”.

In addition, it is determined that in the field of legal regulation of euthanasia, the countries of the world are divided by one criterion: the attitude of the state and society to the admissibility of its use. Depending on this, states either allow euthanasia (active, passive or both) or prohibit it. In the case of prohibition, euthanasia is recognized as a criminal offense, qualifying as a murder. Researchers divide the countries of the world according to it into several groups.

Finally, it is concluded that the problem of realization of the right to euthanasia takes place, first of all, in the axiological (value) plane, in the aspect of understanding and awareness of human life as one of the highest universal values provided and protected by law. In light of this, the question arises as to whether a person should fight to the last for his life, whether he can stop it due to illness, suffering, pain. In any case, the right to euthanasia is directly related to the (non-) preservation of human life.

Key words: euthanasia, right to life, right to die, obligation to live.

Постановка проблеми. Серед прав четвертого покоління, переважну більшість яких складають соматичні права людини, найбільш складним, з нашої точки зору, постає право на евтаназію. Евтаназія на сьогодні одна з найгостріших проблем, які дискутуються на рівні як наукової спільноти, так і суспільства. В центрі такої дискусії лежить аспект правомірності та допустимості евтаназії – не лише з точки зору права, але й моралі, релігії, рівня розвитку суспільства, впровадження медичних технологій тощо.

Стан опрацювання проблематики. Евтаназія як наукова проблема досліджується крізь призму філософії, медицини, права, етики, соціології та інших доктринальних сфер.

Серед дослідників цього феномену, варто відзначити: М. Антоненко, М. Бакуліна, О. Богомякову, С. Бикову, І. Івченко, О. Капінус, В. Рибіна, Р. Стефанчука, Є. Фомічова, Ю. Чернишову, О. Шредер, М. Ющенко та інших.

Метою статті є розкриття окремих аспектів розуміння природи евтаназії.

Виклад основного матеріалу. Визначення сутності евтаназії (з гр. «легка смерть») у науці і до тепер залишається предметом активних дискусій. Так, у центрі допустимості евтаназії дослідниця С.Ю. Бикова ставить два існуючі підходи до розуміння медичної етики: патерналістський та антипатерналістський. Патерналізм передбачає, що вся ініціатива в відносинах лікар – пацієнт ви-

ходить від лікаря. Звідси адепти цього підходу заперечують можливість застосування евтаназії як такого, що суперечить принципам традиційної лікарської етики. У свою чергу, антипатерналістський підхід заснований на автономії волі пацієнта, визнає за ним право брати участь в прийнятті рішень, що визначають його майбутнє. Звідси, отже, пацієнту належить право вибору – реалізувати евтаназію чи ні [5, с. 9-10].

На думку С.Ю. Бикової, евтаназія являє собою «вибір не між життям і смертю, а між різними смертями: одна з них – спокійна та відносно легка, а інша – безкінечно довга агонія». Вчена переконана, що людина повинна мати право на гідний відхід від життя [5, с. 13].

З соціально-філософської точки зору, евтаназія – це діяння (дія або бездіяльність), що продиктоване співчуттям до людини (як вираженим мотивом, хоча приховані мотиви можуть бути й іншими), спрямоване на прискорення її смерті за власним бажанням (згодою її близьких чи інших осіб), з метою перервати її страждання, зумовлені тяжкою хворобою, іншими виключно несприятливими життєвими обставинами (полон, рабство, катування тощо) [7, с. 9].

М.М. Бакулін розглядає евтаназію як «дію, спрямовану на те, щоб завершити життя тієї чи іншої особи, йдучи назустріч її власному бажанню, та здійснену незацікавленою особою» [4, с. 8].

У якості вбивства зі співчуття феномен евтаназії дослідила на дисертаційному рівні М.М. Антоненко. При цьому, як зазначає автор, від класичного вбивства евтаназія відрізняється наступним: це дія (бездіяльність) ненасильницького характеру, що спрямовується на спричинення смерті невиліковно хворій людині; суб'єктом діяння може бути виключно свідомо про хворобу особа, член

сім'ї хворого чи медичний працівник за наявності прямого умислу на позбавлення життя невиліковно хворого за його добровільним проханням; вчиняється виключно з мотиву співчуття та має на меті звільнити людину від тяжких фізичних страждань, викликаних наявним захворюванням [3, с. 10].

Отже, у такому аспекті з точки зору кримінально-правової характеристики евтаназія являє собою умисне спричинення смерті невиліковно хворому, здійснене на його прохання медичним працівником чи іншою особою з мотивів співчуття до хворого та задля позбавлення його від нестерпних фізичних страждань [8, с. 23].

Варто погодитися з думкою І.В. Силуянової та Е.В. Альохіної в тому, що розвиток дискусій щодо застосування евтаназії та практика її здійснення пов'язані з двома факторами: 1) прогрес медицини, що працює в режимі управління вмиранням; 2) зміна цінностей сучасної цивілізації з її пріоритетом «прав людини», абсолютною свободою самоідентифікації, а також переконанням у беззмістовності страждань та реалізації сенсу життя у комфорті та задоволенні [10, с. 49]. У той же час, В.Н. Назаров відзначає, що евтаназія формується на основі гедоністичної етики, «для якої смерть та біль є найбільш тривожні елементи» [9, с. 190].

У будь-якому разі, незважаючи на різноманітні відтінки щодо визначення сутності поняття «евтаназія», воно передбачає спричинення смерті особи, яка невиліковно хвора та (або) переносить тяжкі фізичні та (або) психологічні страждання, за її свідомим проханням, вчинене з мотивів співчуття до такої особи. При цьому ми не погоджуємось з позицією тих дослідників, які розглядають евтаназію саме як «гідну» смерть, і підтримуємо тих, які її сприймають у якості «легкої» смерті.

Окрім вищезазначеного, слід також зауважити, що традиційно в науці прийнято розрізняти активну та пасивну евтаназію. Якщо активна передбачає дії медичного персоналу щодо приведення людини до смерті, то пасивна – навпаки, відмову від учинення дій, які були б спрямовані на спасіння життя людині. Так, Всесвітня Медична Асамблея у своїй Декларації щодо евтаназії 1987 р. називає активну її форму «неетичною», однак передбачає можливість здійснення пасивної евтаназії (зокрема, в сенсі необхідності лікаря враховувати бажання хворого стосовно неперешкоджання природному пливу процесу вмирання) [6, с. 103].

Однак, зустрічається також і широка типологізація розглядуваного феномену:

- 1) пасивна – передбачає утримання лікаря від вжиття медичних заходів, що спрямовані на продовження життя пацієнта, який залишається при свідомості;
- 2) напівпасивна – передбачає припинення штучного живлення пацієнта, який знаходиться в вегетативному стані;
- 3) напівактивна – передбачає відключення апарату штучного дихання, який підтримує життя пацієнту;
- 4) непередбачена – передбачає застосування препаратів, які призначені лікарем для притуплення болі, що прискорює смерть пацієнта;
- 5) суїцидальна (самогубство за допомогою лікаря) – передбачає надання лікарем пацієнту смертельної дози препарату, якою той може скористатися, якщо та коли вирішить завершити життя;
- 6) активна – передбачає свідомі дії лікаря щодо введення пацієнту смертельної дози препарату [4, с. 16]. Отже, як бачимо, широка типологізація евтана-

зії означає по суті розширення та видозміни її пасивної та активної типів.

У сфері правової регламентації евтаназії країни світу поділяються за одним критерієм: ставленням держави та суспільства до допустимості її застосування. Залежно від цього держави або дозволяють евтаназію (активну, пасивну чи обидві одразу), або забороняють. У випадку заборони евтаназія визнається кримінально караним діянням, кваліфікуючись як убивство. Дослідники розподіляють країни світу за ставленням до неї на кілька груп:

1 група – ті, де евтаназія легалізована в активній та пасивній формах (Нідерланди, Бельгія, Люксембург, американські штати Орегон, Монтана, Каліфорнія, Вашингтон, Колорадо, Вермонт). До цієї групи відносять також і Швейцарію, в якій, хоча й евтаназія не легалізована, але допомога в самогубстві невиліковно хворому не суперечить місцевим законам. Разом із тим, кримінальне законодавство Швейцарії містить привілейований склад злочину, а саме вбивство людини зі співчуття за його серйозним та настійливим проханням.

2 група – ті, де дозволена лише пасивна форма евтаназії (Франція, Ізраїль, Іспанія). Відповідно, активна форма евтаназії у цих країнах кримінально карана. До цієї групи відносять й Південну Корею, яка, хоча й не легалізувала евтаназію, однак законодавство визначає правила припинення чи відмови від медичного лікування.

3 група – ті, в яких питання допустимості застосування евтаназії вирішується, в тому числі, й на рівні судових рішень (прецедентів) (США, Японія).

4 група – ті, які заперечують право на смерть як суб'єктивне право особи та передбачають кримінальну відповідальність за евтаназію (Білорусь, Грузія, Данія, Німеччина, Австрія, Данія та ін.). Переважно такі

країни називають евтаназію окремим складом злочину (вбивство, вбивство зі співчуття, підбурювання до самогубства, схилення до нього).

5 група – ті, в яких передбачається кримінальна відповідальність як за евтаназію, так і за сприяння в її вчиненні (Італія, Греція, Угорщина, Фінляндія, Швеція та ін.). Від попередньої групи дана група країн відрізняється ступенем жорсткості й законодавчої регламентації евтаназії та супутніх до неї дій як складів злочину [3, с. 15-17].

Що ж до України, то на сьогодні евтаназія заборонена на законодавчому рівні. Так, відповідно до ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань [2]. Окрім цього, Цивільний кодекс України в ст. 281 закріплює положення про те, що фізична особа не може бути позбавлена життя, а також про заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [1]. Завдяки цьому Україну можемо віднести до 4-ої групи країн за ставленням до феномену евтаназії.

Право на життя (в аспекті свободи розпоряджатись ним) чи обов'язок жити? Варто розпочати з того, що евтаназія ставить серйозну етичну дилему. З одного боку, зустрічаються люди, які внаслідок невиліковних хвороб втрачають сенс продовження власного життя, висловлюючи чесне бажання померти. Інші – співпереживають їх стражданням і поважають їх позицію прийняти смерть. З другого ж боку, залишається сумнів про те, чи правильно припиняти чиєсь життя за їх проханням та чи не є це вчиненням убивства [11, с. 613].

Формулювання словосполучення «обов'язок жити» може звучати досить незвично та

навіть різко, адже на конституційному та законодавчому рівні фігурує лише «право на життя». Попри те варто відзначити, що фундаментальним в аспекті допустимості застосування евтаназії є усвідомлення того, чи має людина право на смерть. Іншими словами, чи входить право на смерть до права на життя як його структурний елемент. З цього приводу думки науковців розділились: одні з них вважають, що право на смерть – це реалізація людиною права на життя; інші – що право на смерть випливає з права людини на гідне життя; решта – що право на смерть має автономний характер і не залежить від інших прав людини [8, с. 29-30].

Відтак, О.С. Капінус переконана, що право на життя у якості однієї зі своїх складових не передбачає право на смерть, у тому числі й шляхом евтаназії. У підтвердження цього аргументу дослідниця зазначає, що можливість розпоряджатися власним життям не можна нікому делегувати, у випадку ж з евтаназією передбачається передача права на розпорядження власним життям [8, с. 30].

Вважаємо за доцільне погодитись з вищезначеною позицією. Додамо лише те, що право на життя окреслюється на рівні законодавства у аспекті встановлення заборони посягати на життя людини, яке є найвищою цінністю. При цьому з такої точки зору, людина «зобов'язана» жити, тобто свідомо не вчиняти дії (чи бездіяльність), залучаючи інших осіб, що сприяють настанню смерті. Таким чином, йдеться не стільки про «обов'язок жити», скільки про відповідальне ставлення до життя та усвідомлення його значимості. Відповідно, на наш погляд, також право на смерть не входить до права на життя та не випливає з нього. Право на смерть здебільшого розглядається у науці як «можливість людини свідомо та добровіль-

но в обраний нею момент часу піти з життя обраним нею та доступним для неї способом» [4, с. 9].

Право на смерть, якщо взагалі можливо вести мову про таке право, на відміну від права на життя, має апріорі дискусійний характер. Природою закладено потреба жити і продовжувати життя. Натомість, зі смертю ситуація набагато складніша. Той факт, що смерть повинна рано чи пізно настати, зовсім не означає, що необхідно вчиняти дії, навіть при виняткових обставинах, аби прискорити смерть (особливо з позиції морально-етичних та релігійних зрізів). З іншої сторони, якщо навіть не вдаватися до категоричного формулювання «обов'язку жити», однак ми повинні щонайменше робити все можливе для збереження власного життя. До того ж, гарантуючи на офіційному рівні право на смерть, держави, по суті, певним чином, на нашу думку, знецінюють життя людини як найвищого блага.

Висновки. Таким чином, як нам видається, проблема реалізації права на евтаназію має місце, перш за все, у аксіологічній (ціннісній) площині, у аспекті розуміння та усвідомлення життя людини як однієї з найвищих загальнолюдських цінностей, що забезпечується і захищається правом. У світлі цього постає питання про те, чи повинна людина до останнього боротись за своє життя, чи може вона припинити його через хворобу, страждання, біль. Право на евтаназію безпосередньо стосується

(не-) збереження людського життя. З традиційних релігійної та морально-етичної точок зору життя людини є найціннішим її «скарбом». Вона не вирішує щодо того, чи народжуватись їй і коли, але зобов'язана оберігати своє життя, якнайдовше продовжувати його тривалість, у тому числі не падати у відчай, незважаючи ні на що. Тоді як позиція вчених-науковців на підтримку евтаназії ґрунтується на автономії особистості, на визнанні того, що саме людина є свого роду «власником» та «розпорядником» свого життя у всіх його сенсах. Тому за наявності усвідомленого волевияву та належних підстав може його припинити. У результаті чого, відповідальність за життя людини лежить на ній самій. Тому логічним є питання, що має пріоритет: життя чи право (свобода) розпоряджатися ним як можливість вибору? Виходячи з сучасного наукового дискурсу та статистичних даних щодо легалізації евтаназії або її намірів, розуміємо, що однозначної відповіді немає. Подальший суспільний розвиток покаже, чи зможе все ж таки людство відійти від усталеної ціннісної системи координат (навіть за умови подолання всіх процедурних аспектів застосування евтаназії), в якій життя є однією з найвищих аксіологічних одиниць, і наскільки деформується цінність самого людського життя внаслідок глобального визнання права на евтаназію як необхідного та невід'ємного елементу правового статусу особи у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
3. Антоненко М.М. Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России : автореф. дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Калининград, 2018. 26 с.

4. Бакулин Н.Н. Нормативное регулирование эвтаназии: философско-правовой и юридический аспекты : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Ростов-на-Дону, 2005. 23 с.
5. Быкова С.Ю. Этико-философские аспекты проблемы эвтаназии : автореф. дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.08. М., 1993. 23 с.
6. Запорожченко А.А. Эвтаназия и близкие к ней формы ухода из жизни: сравнительный аспект. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Юридические науки*. 2013. Т. 26. № 2-2. С. 98-107.
7. Ивченко И.А. Эвтаназия как общественный феномен: социально-философский анализ : автореф. дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.11. Москва, 2009. 26 с.
8. Капинус О.С. Эвтаназия как социально-правовое явление (уголовно-правовые проблемы) : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2006. 58 с.
9. Назаров В.Н. Прикладная этика: Учебник. М. : Гардарики, 2005. 302 с.
10. Силуянова И.В., Алехина Е.В. Христианский смысл жизни как мировоззренческая основа решения этических проблем современных биомедицинских технологий. *Вестник МГОУ. Философские науки*. 2011. № 1. С. 40-52.
11. Greif A. The Morality of Euthanasia. *Organon F*. 2019. № 26. P. 612-634.